

Fransız irqçilərinin tanış izləri

Əlcəzairin "ölü şəhər"indən Azərbaycanın "ruhlar şəhəri"nə uzanan yol

Yəqin ki, hamı İkinci Dünya müharibəsindən sonra bəşəriyyətə qarşı törətdikləri cinayətlərə görə Vermaxtın generalının mütəhimlər kürsüsünə gətirilməsinin foto və videomateriallarını yaxşı xatırlayır. Sivil dünya faşist canilərini mühakimə etmək üçün bütün vacib addımları atmışdı. Bu prosesin önündə isə alman xalqının özü idi.

Amma kədərlisi odur ki, erməni və fransız faşizmini müqayisə edərək kimin daha qəddar olduğunu təyin etməyə məcburuq. Halbuki nə erməni, nə də fransız nasistləri üçün Nürnberq prosesi kimi 217 gün davam edən tribunal quruldu. Erməni və fransız hərbi cinayətkarları bütün dünyaya qarşı təcavüzkarlıqda, sülhə və insaniyyətə qarşı cinayətlərdə alman nasistləri kimi ittiham edilmədilər. Biz ittiham et-sək də, erməni və fransız nasistləri hələ də həyasızcasına dünyaya demokratiyadan dərslər keçirirlər. Nə qədər ki, qatillər və canilər özlərini aydan arı, sudan duru biləcəklər, bu belə də davam edəcək.

Bu mövzuya müraciət edən azsaylı liderlərdən biri İlham Əliyevdir. Azərbaycan Prezidenti həmin məsələni Moskvadan, Səmərqənddən, ya da hər hansı başqa dövlətin paytaxtından səsləndirə bilərdi. Amma siyasi və diplomatik döyüşlərdə püxtələşmiş liderimiz bu barədə danışmaq üçün səbirlə gözlədi və səsinə Əlcəzairdən qaldırdı. Ali Baş Komandanımız döyüşkən və mətin bir ruhla məhz Əlcəzairin paytaxtından bu mövzuya müraciət etməklə bir daha Fransaya qanlı və riyakar keçmişini xatırlatdı, sülhün və əmin-amanlığın müdafiəçisi olduğunu bəyan etdi.

Kiməsə elə gələ bilər ki, Azərbaycan Prezidenti çıxışında çox uzaq keçmiş səfər edərək, artıq mənasını və dəyərini itirmiş faktlara, unudulmuş tarixə qayıtmışdır. Lakin Əlcəzairdə 132 illik Fransa işğalı ərzində 10 milyon insanın qətlə yetirilməsi uzaq tarix olsa da, üstündən keçiləsi fakt, daha doğrusu, faciə deyil. Bir də ki 1830-cu ildə başlayan həmin işğal yaxın keçmişdə - 1962-ci ildə bitib. Maraqlı sual doğur: necə olur ki, aradan 100 ildən artıq bir vaxt keçməsinə baxmayaraq, bir sıra dövlətlər uydurma erməni soyqırımını tanıyır, məsələnin açıq müzakirəsinə, arxivlərin açılmasına gətirmədən Türkiyəni qınağa çəkir, ittiham edirlər, amma 1962-ci ilədək Fransanın Əlcəzairdə törətdikləri danılmaz qətləmləri və soyqırımlarına israrla göz yumurlar?!

İkinci Dünya müharibəsi illərində alman nasistlərinin bəşəriyyətə və insanlığa qarşı törətdikləri amansız cinayətlər məlumdur. Arxivlər açılıb, canilər mühakimə olunublar. Lakin nədənsə uzun müddət xüsusi qəddarlıqla əlcəzairilərə divan tutan fransız faşistlərinin başı sığallanıb. Müstəmləkəçi qatillərin cinayətlərinin tozunu çırpıb, həqiqəti bütün çıpaqlığı ilə ortaya qoyan tapılmayıb. Bu azmış kimi, Fransa liderləri fürsət düşən kimi keçmişini unudaraq dünyaya barmaq silməyə, demokratiyaya dərsi vermək eşqinə düşürlər. Yeri gəlmişkən, Əlcəzair Prezidentinin müşaviri Əbdülməcidi Şeyx 2020-ci ildə Fransanın müstəmləkəçilik dövrünün arxivlərinin Əlcəzairə qaytarılmasına maneələr yaratdığını bildirib. Onun sözlərinə görə, Fransanın törətdiyi qırğından sonra öldürülən əlcəzairilərin sümüklərinin çoxu sabun istehsalı və şəkər süzülməsində istifadə üçün Marselə daşınıb.

Qeyd edək ki, bu hadisələrə həmişə fərqli yanaşmalar olub. Hətta məşhur fransız yazıçısı Viktor Hüqo fransız faşistlərini alqışlayıb ki, Əlcəzair müsəlmanları ilə məhz belə səviyyədə - "güc dili ilə danışmaq lazımdır!"

Fransızlar ilk dəfə 1830-cu ildə Əlcəzairə soxulanda yerli əhaliyə and içmişdilər ki, ərəblərin dostu kimi şəhərə girəcəklər, hakimiyyət də onların əlində qalacaq və ölkənin müstəqilliyinə toxunulmayacaq. Amma şəhərə daxil olan müstəmləkəçilər alman nasistlərinin Şərqi Avropada törətdiklərindən daha qanlı cinayətlərə əl atdılar. Fransa 1830-cu ildən 1962-ci ilə qədər - müstəmləkəçilik hakimiyyətinin bütün dövründə Əlcəzairdə təxminən 10 milyon dinc sakinə qətlə yetirdi. Müstəmləkəçilər öz aralarında daha çox omlağ və ya əl-ayaq kəsib mükafat almaq üçün yarışdılar. Əlcəzairililər fransızları böyük qardaş hesab etsələr də, müstəmləkəçiləri onları özlərinin kiçik qardaşları yox, "qarayaqlılar" sayırdılar və adam yerinə qoymurdular.

Fransanın xüsusi xidmət orqanları Əlcəzairdən Parisə raportlarında bütün məsələləri dağıtdıqlarını, əhalinin əmlaklarını müsadirə və nüfuzlu əlcəzair-

liləri məhkəmələrə çəkib məhv etdiklərini yazırdılar. Müstəmləkəçilər Parisdəki komandanlığına məruzə edirdilər ki, kişiləri qırırlar, qadın və uşaqları isə gəmilərlə Polineziya adalarına daşıyırlar. Fransız zabidləri etiraf edirdilər ki, narazılar, itaət etməyənlər yerində öldürülür. Yalnız bir qırğına önlərin sayı 1300 nəfərə çatmışdı, yaralı isə yox idi. 1830-cu il oktyabrın 26-da fransız əsgərləri Blida adlı Əlcəzair şəhərini uşağa, qoca və qadına - heç kimə mərhəmət göstərmədən bir neçə saatın içində qəbiristanlığa çevirmişdilər. "Ölü şəhər" in küçələri meyitlərlə örtülmüşdü və onları sayıb qurtarmaq mümkün deyildi. 1843-cü ildə Skikda şəhəri bölgəsində fransız qoşunlarına başçılıq edən mayor Montanyak ərəbin başının kəsilməsi üçün yalnız onun 15 yaşına çatmasını əsas amil kimi göstərirdi: "Ayağımızın altında it kimi sürünməyə razı olmayan hər kəsi öldürməliyik". Fransız generalı Kavainyak 1844-cü ildə bütün Bəni Sabih qəbiləsinin necə məhv etdiyini belə təsvir etmişdi: "Əsgərlərimiz Bəni Sabih qəbiləsinin üzvlərini qovub doldurduğu mağaranın girişinə oxunu yığıb qalaqladılar. Orandan kimsə çıxmasın deyərək ətrafa atəş nöqtələri düzdük və onları yandırdıq. Sağ qalanları isə bir il ərzində yığıraş başqa bir mağaraya toplayıb bütün girişləri hördük".

Fransız yazıçısı Simona de Povuardan kiçik bir sitat gətirək: "1954-cü il-

dən biz fransızlar soyqırımın ortağı olmuşuq. Sülh yaratmaq bəhanəsi ilə silahlı basqınlar zamanı Əlcəzair əhalisinin bir milyondan çoxunu qətlə yetirdik. Biz bütöv kəndləri sakinləri ilə birlikdə yandırdıq, əhalini qırdıq, hətta doğulmamış uşaqları belə ana bətnindən çıxarıb işğanca ilə öldürdük. Bütün qəbilələr soyuqdan və aclıqdan əziyyət çəkdi, konsentrasiya düşərgələrində epidemiyalardan öldülər. Bu düşərgələrdə yarım milyona yaxın əlcəzairli həlak oldu".

Amma bu da hələ hamısı deyil. Fransız müstəmləkəçiləri yerli əhalini tufənglərin qundağı ilə döyür, üstlərinə itləri qısqırdıb adamları parçaladı və itlərə yezidirdilər. Ələ keçirdikləri adamların bədənlərini ən həssas yerlərinə elektrik cərəyanı qoşur, şüşə çiliklərinin üzərinə otuzdurur, qarınlarını şişəyədək su ilə doldurub üstlərinə tullayıb düşürdülər. Dırnaqlarını qopardır, kipriklərini yandırır, alınlının dərilərini soyur, bir ayağını ağaca, digərini maşına bağlayıb insanları şaq-qalayırırdılar. Ələ keçirilən müsəlmanları məcbur edirdilər ki, özlərinə qəbir qoşunsunlar. Sonra onları diri-diri torpaq boğazlarına xıncı ilə basdırırdılar ki, susuzluqdan yanaraq əzabla ölsünlər. At yerinə arabaya qoşur, dilləri ilə küçə süpürtdürürdülər. Elə dəhşətli cəzalar da tətbiq olunurdu ki, onlar haqqında danışmağa heç vaxt heç bir əlcəzairlinin dili gəlməyəcək! Çünki bu ci-

nayətləri etiraf etməyə əxlaqları yol vermir. Əvəzində əhalinin işğancılarla məhv edilməsi sənətini öyrətmək üçün fransızlar 1958-ci ildə mayında xüsusi məktəb təsis etmişdilər.

Həmin illərə aid faktlardan yenə bir neçəsi ilə tanış olaq: Əlcəzair müharibəsi illərində hər 10 ərəb qadın məhsuldan 9-u zorakılığa məruz qalmışdı. Kütləvi zorlamalar fransız qoşunlarının, xüsusən də kənd yerlərindəki əsgərlərin gündəlik əyləncəsi idi. Əsgərlərə heç kim etiraz etməyə belə cürət elə bilməzdi. Əməliyyat zamanı ələ keçirilən qadınlar əsgərlərin qəniməti sayılırdı. Etiraz etmək istəyənləri hətta Əlcəzair Milli Azadlıq Cəbhəsinə dəstəkləməkdə ittiham edə bilirdilər!

İşğancıların sayı-hesabı yox idi: ağır yük daşımaq, at yerinə vaqonlara qoşulmaq, samanı havaya tullamaq və yığmaq, 10 saat evin ətrafında qaçmaq, divar çəkmək və dağıtmaq gündəlik işğancıların əyləncəsi idi. Qadınlara işğancıların əsgərlərdən birinin xatirələrinə fikir verin: "Nə etdiyimizi bilirdik, nə səhvv idi, amma bilmirdik ki, biz qadınları ruhan öldürürük. Məsələn dövrün kontekstində nəzərdən keçirməlisiniz: biz 20 yaşında əlcəzairiləri qeyri-insani varlıqlar kimi qəbul edirdik, qadınlar isə daha aşağı kateqoriyaya düşürdülər, onlar bizim üçün itlərdən də bətər idilər... İrqiçilikdən əlavə, təcrid olunmaq, cansızlıq, dəlilik, içki... "

Yerli əhali 132 illik işğal ərzində yüksək rəhbər vəzifələri tuta bilmədilər və həmişə ikinci dərəcəli insan olaraq qaldılar. Yalnız az adamlara vətəndaşlıq verilirdi. Onlara "sütun"lar deyirdilər. Fransadan köçürülən bu "sütun"lar münbit Əlcəzair torpaqlarının 40 faizinə sahib idilər. Onların maaşları da adi əlcəzairilərdən daha yüksək idi.

Soruşa bilərsiniz ki, doğrudanmı Fransa cəmiyyətində ötən 200 ildə bu vəhşiliklər etiraz edənlər tapılmayıb? Doğrusu, belə nümunələr tapmaq mümkündür, amma fransız müstəmləkəçiliyini az qala İsa Məsihin 10 tövsiyəsindən biri kimi sayanlar da, müstəmləkəçilik siyasətinə haqq qazandıranlar da kifayət qədərdir.

Gəlin müxtəlif mövqeləri nəzərdən keçirək. 1987-ci ildə iyununda fransız müstəmləkəçilik sistemində qarşı çıxan fransız vəkil Jak Fergas Leon şəhərində gestaponun keçmiş rəhbəri, 73 yaşlı Klaus Barbieri müdafiə edərək Fransa ədliyyəsinin nümayəndələrinə xatırlatmışdı ki, faşist Almaniyasından başqa Fransa da əlcəzairilərə işğancı kimi, özlərini belə görmək, onları məhv etmək, öz vətənlərindən deportasiya etməklə, qətlə yetirməklə, bütöv kəndləri yandırmaqla məşğul olub. Bu cinayətlər Fransa tarixinin hələ ki etiraf olunmamış qara ləkələridir. Vaxt gələcək Əlcəzairdə baş verən vəhşiliklərin hesabını çəkmək üçün mütləq məhkəmə qurulacaq.

Bununla belə, irqçilik, nasizm və qatı millətçilik ideologiyasına müxtəlif dövrlərdə Fransanın siyasi xadimlərinin belə öyildiyi hallar kifayət qədərdir. Yəni Makron bu sırada tək deyil. Fransada bu gün də ərəblərə üçüncü növdə adamlar kimi baxanlar var. Söz düşmüşkən, qeyd edək ki, Makronun bu il avqustun 25-də Əlcəzairə səfəri zamanı 12 fransız və əlcəzair tarixçisindən ibarət komissiyanın yaradılması elan edilmişdi. Komissiya ilkin mərhələdə hər iki ölkənin arxivlərinə daha geniş çıxışın təmin edilməsini nəzərdə tutur. Əslində isə, arxivlərin açılması məsələsi sonsuzluqadək uzana bilən hiylədir. Çünki imperiyalar zəif, müdafiəsiz xalqlara təzyiq göstərməkdən zövq alırlar.

Bəli, heç də düşünməyin ki, müstəmləkəçilik keçmişdə qalıb, tarixin arxivinə atılıb. Bu gün də Fransanın və digər keçmiş müstəmləkəçi dövlətlərin dünyada müxtəlif adlar və statuslar altında kifayət qədər müstəmləkəçilik mövcuddur. Yəni neokolonializm müxtəlif qiyaflərdə mövcuddur və keçmiş imperiyaların, müstəmləkəçilərin çöhrə ağacı sayılır. Onlar yenə də koloniyalarını əllərindən buraxmamaq üçün ölüm-dirim savaşına çıxmağa hazırdırlar. Bu baxımdan Makronun "həmlə"ləri də antik və genetik müstəmləkəçi ambisiyalarından doğan hikmətlərdən başqa bir şey deyil.

Makronun kim olduğunu anlamaq üçün ona belə bir sual vermək lazımdır: "Necə olur ki, sən 20 min erməniyə özgə dövlətin ərazisində muxtariyyət tələb edirsiniz, amma qırdığınız 10 milyonluq əlcəzairliyə qarşı törətdiyin qətləmləri etiraf etməkdə acizsən. Bundan sonra sizin 30 il Azərbaycan ərazisinin 20 faizini işğal altında saxlamış Ermənistandan fərqi nədir ki?!"

Bahadır İMANQULİYEV,
"Azərbaycan"